

'Lekker genieten' blijkt behoo

Zwart gat of lonkend perspectief? Pensionering kent vele problemen. Begin dus tijdig met de voorbereidingen.

Frits Conijn
Bergen aan Zee

De 61-jarige Gerrit uit Den Helder weet het zeker: tuinieren is niets voor hem. Over bijna twee maanden gaat de medewerker van ABN Amro met pensioen en hij is dringend op zoek naar een hobby. Het organiseren van voetbaltoernooien neemt onvoldoende tijd in beslag om de dag goed door te komen. 'Verder houd ik eigenlijk alleen van uitslapen. Dat lijkt mij een onvoldoende basis.'

Samen met vijftien andere geïnteresseerden is hij naar Bergen aan Zee gekomen om een drie-daagse cursus pensioenvoorbereiding van trainingsbureau Odyssee bij te wonen. Tijdens deze bijeenkomsten komen zowel de zakelijke als de emotionele afwegingen aan de orde. Want het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd kent op beide terreinen de nodige haken en ogen.

'Mensen krijgen tegenwoordig steeds meer keuzemogelijkheden', zegt trainer Hans de Jong. 'Zo is het mogelijk om af te zien van het partnerpensioen of om een deel van het pensioen naar voren te halen. Dat kan bijvoorbeeld een goed idee zijn voor mensen die de eerste jaren veel willen reizen en verwachten later door lichamelijke gebreken minder mobiel te worden.' Wanneer over dergelijke zaken niet tijdig wordt nagedacht, stijgt het risico op tegenvallers.

'Breng- en haalschulden'
De Jong maakt onderscheid tussen 'breng- en haalschulden'. 'Huur is een voorbeeld van de eerste soort, daarvoor is de huurder verantwoordelijk. Maar als bij pensioenen iets misgaat, moeten de mensen die recht hebben op een uitkering zelf het initiatief nemen. Stel dat iemand rechten heeft opgebouwd tijdens een baan die hij maar anderhalf jaar heeft gehad. Dan moet hij aan het einde van de rit contact opnemen met het fonds wanneer het geld niet vanzelf komt.'

Bankier Gerrit heeft niet alle

'Zij blijft op de kleinkinderen passen, ik blijf rondjes op mijn rondjes op mijn motor rijden'

tegenvallers kunnen voorkomen. 'Na de overname van Fortis kwam ik bij ABN Amro terecht en werd ik geconfronteerd met een nieuwe cao. Die bleek minder voordelig dan gedacht. Voor het verschil tussen mijn verwachtingen en de realiteit had ik een verzekering kunnen afsluiten, maar ik vond de betaalde premie niet in verhouding staan tot de opbrengsten. En ach, als het niet goed gaat, verkopen we gewoon de auto.'

'Laat je goed adviseren', benadrukt cursusleider De Jong meerdere keren. 'Dat voorkomt onplezierige verrassingen. Het is van groot belang om van tevoren te weten waar je op financieel gebied precies aan toe bent.' Maar het is volgens hem ook onverstandig om te vroeg met de voorbereidingen te beginnen. 'Vooral op emotioneel gebied gaan de problemen pas spelen als die zich opdoen.'

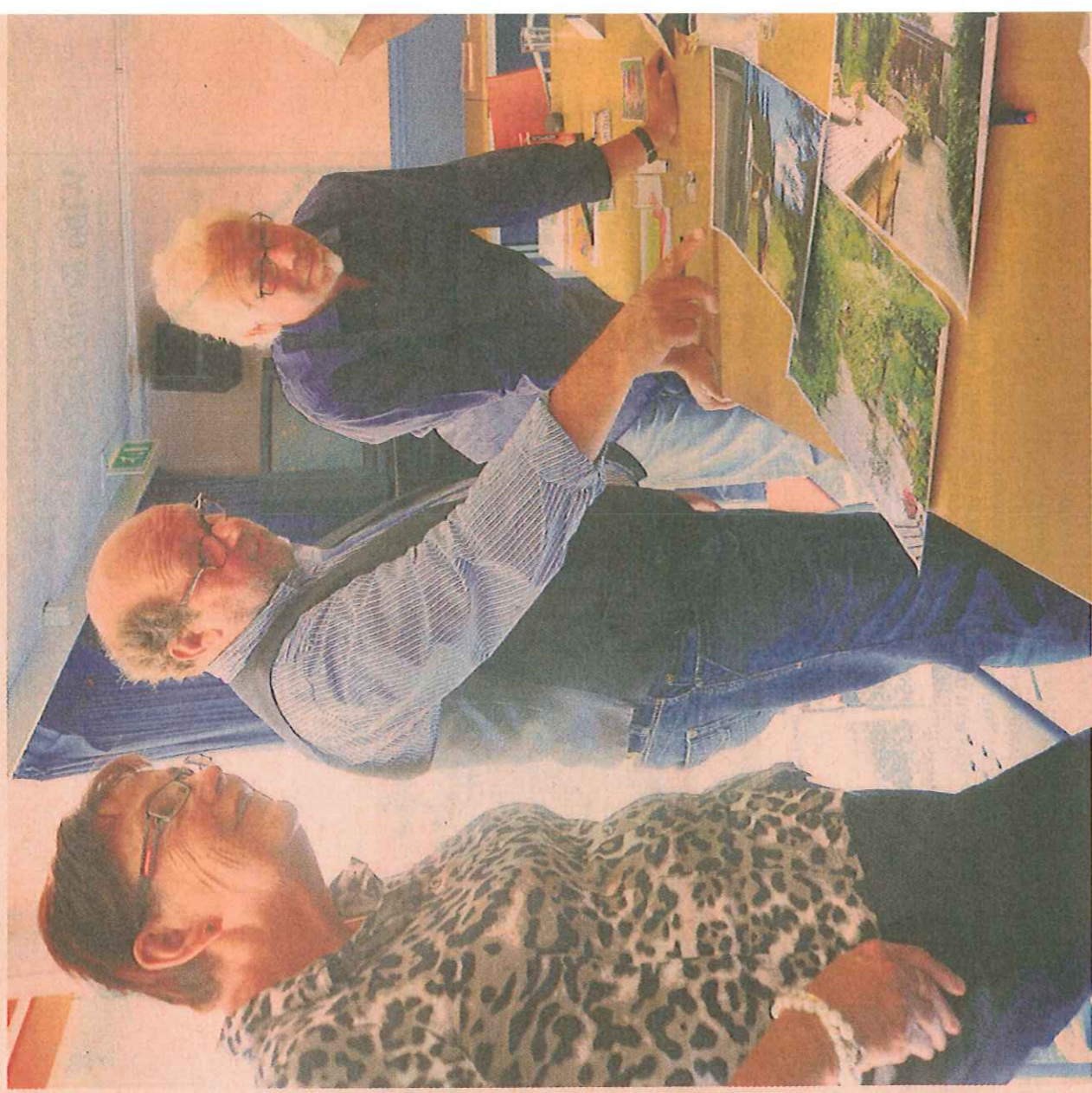
Zwart gat

Dat geldt bijvoorbeeld voor de veranderingen in de relatie. Toen ik afscheid nam bij de reinigingsdienst van gemeente Meppel, blikt de 61-jarige Albert terug, 'hebben ik en mijn vrouw van tevoren afspraken gemaakt. Daarbij zijn wij overeengekomen dat ieder zijn eigen dingen blijft doen. Net als voor die tijd past zij op de kleinkinderen en rijd ik rondjes op mijn motor. Dat gaat erg goed, wij zijn echte vrienden. Anders dan bij veel van onze vrienden hebben wij geen last van een zwart gat.'

De noodzaak van een goede voorbereiding is inmiddels breed doorgedrongen in de samenleving. Marktleader Odyssee organiseert vier à vijf cursussen per week die gemiddeld twintig deelnemers tellen. Dat komt neer op 4000 cursisten per jaar. Daarnaast zijn nog ongeveer vijf andere grote trainingsbureaus actief op de Nederlandse markt. Meestal betreffen de werkgevers en zijn de trainingen een onderdeel van de cao.

Net als Gerrit heeft Anja de nodige problemen ondervonden bij haar pensionering. Zij werd overbodig bij een reorganisatie en kwam toen door haar leeftijd nergens meer aan de bak. 'Maar ik heb inmiddels van mijn werk mijn hobby gemaakt. Ik begeleidde mensen en hielp hen daarom bij het schrijven van hun levensverhaal. Inmiddels ben ik daar weer mee bezig. Dat levert een leuke bijverdienste op.'

En ook bij vroege zestiger Gerard ging niet alles van een leien

Cursisten van de cursus Pensioen in Zicht bewonderen elkaars werkstukken.

Trainer Gapen bij golf

'Elk jaar worden de cursisten een halfjaar ouder.' De 54-jarige Hans de Jong heeft al twintig jaar ervaring als cursusleider en is de laatste acht jaar verbonden aan Odyssee. 'Het is duidelijk dat er tegenwoordig in Nederland steeds langer wordt doorwerkt.'

De eerste avond van de cursus vraagt De Jong de deelnemers waar zij last van hebben tijdens de laatste jaren of maanden van hun carrière. Dat blijkt in de meeste gevallen de snelle veranderingen in de organisatie te betreffen.

Vervolgens spreekt De Jong zijn cursisten aan op de dingen die zij leuk vinden. 'Dat is productiever dan de problemen centraal te stellen. Over het algemeen blijkt de balans bij mensen die met pensioen gaan naar het positieve door te slaan. Maar

dat kan ook zijn doordat mensen met onoverkomelijke moeilijkheden zich waarschijnlijk niet melden voor onze cursussen.'

'Als iemand golf als hobby noemt, moet ik een gaap onderdrukken. Zo saai. Getuktig hebben de meeste mensen ook andere tijdsbestedingen.' Tijdens de cursus van afgelopen week werden fotografie, lezen, schrijven en vooral musiceren vaak genoemd.

Volgens De Jong worden cursussen voor aankomende generaties eerder al gegeven sinds de het begin van de jaren zestig van de vorige eeuw. 'De belangstelling ontstond bij de invoering van de AOW in 1958. Toen rees de vraag hoe al die vrije tijd op een goede manier is in te vullen. En de vrouwen vroegen zich af wat zij met hun man aan moesten die hun plotseling elke dag voor de voeten liep.'

De laatste tijd melden vooral veel mensen uit het onderwijs zich aan voor een cursus. 'Leraars zagen wij vroeger bijna niet. Kennelijk verdwijnen uit die sector momenteel veel mensen.'

Hans de Jong

lijkelijk ingewikkeld

Foto: Jacqueline Dubbink

dakje. Hij is nog een paar maanden docent geschiedenis en aardrijkskunde op een middelbare school. 'Van mij mag de overgang van het werk bestaan naar pensioenering geleidelijker verlopen. Die is erg abrupt. Tijdens de laatste fase van mijn loopbaan heb ik bijvoorbeeld jongere collega's begeleid. Daar wil ik best nog even mee doorgaan. Dankzij mijn ervaring heb ik ze nog het nodige te bieden.'

Ook Rob voelt zich nog bij zijn vak betrokken. In zijn werkend bestaan was hij creatief schrijver, een bezigheid die hij op dit moment vooral als hobby beoefent. 'Langzamerhand ben ik ook weer eens aan het kijken of er nog betalende opdrachtgevers zijn. Maar ik wil alleen nog klussen doen als ik tijd en zin heb. Lekker genieten is nu het belangrijkste.'

Positieve balans

De overige deelnemers knikken instemmend. Vrijwel iedereen is blij met de weggevallen druk, met het niet meer hoeven. Vooral tijdens de laatste fase van hun carrière

15,3%
van de
Nederlandse
bevolking
is 65 plus

re kregen zij last van de veranderingen in hun organisatie. 'Het lijkt wel of die tegenwoordig in een steeds sneller tempo plaatsvinden', zegt cursusleider De Jong. 'Die gaan niet alleen over technische aangelegenheden als een nieuw softwaresysteem, maar voor ambtenaren bijvoorbeeld ook over de regelgeving.'

Maar dat neemt niet weg dat bij de meeste deelnemers de balans positief uitslaat bij de pensioenering. 'Ik kan me nu bezighouden met dingen die ik zelf belangrijk en leuk vind', zegt Annemie. Daarbij gaat haar voorkeur uit naar

Cursussen op maat

Pensioencursussen worden in vele varianten aangeboden. De training van afgelopen week nam drie dagen in beslag, maar normaal gesproken duren dergelijke bijeenkomsten vijf dagen. Voor die laatste tijdsduur moeten de deelnemers of hun werkgevers ongeveer €1100 betalen. Bij dat bedrag is het verblijf in een hotel inbegrepen.

Niet alleen de duur varieert, ook de doelgroepen zijn anders. Zo is de cursus 'Pensioen in Zicht voor Singles' speciaal gericht op mensen die alleen leven. Bij hen kunnen de gevolgen van het pensioen groot zijn omdat het werk een vaste dagindeling en contacten geeft.

Ook is er een cursus voor mensen die graag actief willen blijven en hun kennis en ervaring op andere manieren willen inzetten. Daarbij kan gedacht worden aan een nieuwe loondienst, aan vrijwilligerswerk of aan een zelfstandig ondernemerschap.

Verder bestaat de mogelijkheid het cursusmateriaal door te nemen tijdens een fiets- of wandeltocht. Deze tochten worden afgewisseld met groepsgesprekken en opdrachten.

Tot slot is het mogelijk deel te nemen aan een zogenaemde bezinningsweek. Daarin wordt teruggekeken op het werkzame leven van de deelnemers en hoe tijdens het pensioen een verdere verdieping aan het leven kan worden gegeven.

lezen, golf en sinds kort ook bridge. 'Die hobby kan ik ook blijven beoefenen als ik een beetje krakemikkig word.'

Vrijwilligerswerk staat bij de meeste cursisten niet op de eerste plaats. Zij vrezen dan weer aan allerhande verplichtingen te moeten voldoen. 'Maar', zegt de cursusleider, 'op dat gebied zijn ook de nodige veranderingen gaande. Tegenwoordig worden voor dergelijke klussen vaak mensen op projectbasis gevraagd. Dat betekent dat je niet de rest van je leven hoeft vast te zitten aan het voorzitterschap van een voetbalclub.'

De voorkeuren van de cursisten liggen voor een groot deel gelijk. De kleinkinderen zijn belangrijk en verder wordt er veel gefotografeerd, geschilderd en gemusiceerd. De een zingt Russische volksliedjes, de ander is lid van de cantonij en een derde heeft een voorkeur voor de mandoline. 'Ik kan er helemaal in opgaan', zegt een van de deelnemers. 'Als ik een mooie compositie hoor, kun je me opdwelen.'

Van onze redacteur
Den Haag

Studenten die onder hun studieschuld uitwiltten, doen er goed aan te emigreren na het behalen van hun bul.

Wo'ers en hbo'ers in het buitenland zijn weliswaar verplicht hun schuld af te lossen, maar deze wordt in de praktijk vaak niet ingevorderd, omdat de daarvoor noodzakelijke gegevens ontbreken. Van de ruim 100.000 die in 2005 afstudeerden, blijken er in 2008 4600 geëmigreerd te zijn.

Dat staat in het rapport Inkomens van Afgestudeerden 2007-2009 dat het CBS in opdracht van het ministerie van Onderwijs heeft gehouden. Het departement wil inzicht hebben in de inkomens van afgestudeerden, teneinde aflossingstermijnen te kunnen bepalen waarbij rekening wordt gehouden met de draagkracht.

Van alle afgestudeerden gaat ruwweg 6% naar het buitenland. Bijna 3% gaat naar een EU-land, waar de kans dat de studieschuld kan worden geïndiëts groter is dan bij de 2,4% die naar een land bui-

Emigratie loont om van studieschuld af te komen

Zware koffer, geen schuld HH

ten de EU verhuist. Van 0,4% ontbreekt elke informatie, 0,3% is overleden.

De belangrijkste conclusie uit het rapport is dat studeren loont. De inkomensverschillen tussen academici, hoger en middelbaar opgeleiden is aanzienlijk. Wo'ers verdienen gemiddeld €50.000 per jaar, mbo'ers brengen het gemiddeld tot de helft.

Uit het onderzoek blijkt dat één op de negen afgestudeerden te weinig verdient om hun schuld te af te lossen. Dat zijn voornamelijk alleenstaanden en mbo'ers. Daarnaast heeft bijna een derde van de zelfstandigen een laag inkomen. Zij maken te weinig winst of hebben te veel aftrekposten om boven de inkomensgrens uit te komen.

Gat van de deur

'Geen geld hebben voor benzine, is geen geldig excuus om te laat te komen'

Werknemer is als monteur in dienst bij werkgever. Hij komt veelvuldig te laat op het werk en heeft daarvoor al tweemaal een schriftelijke waarschuwing ontvangen. Daarnaast is hij een paar keer mondeling gewaarschuwd. Werkgever zoekt vervolgens om ontbinding van de arbeidsovereenkomst. Zelfs nadat er met ontslag was gedreigd en het ontbindingsverzoek was ingediend, is werknemer nog twee keer te laat op het werk gekomen.

In zijn verwerk erkent hij zich één keer verslapen te hebben. Gebrek aan geld is het excuus dat hij aanvoert voor de tweede keer dat hij te laat is gekomen. Omdat loonbeslag was gelegd, moest hij op de betrokken dag geld voor benzine gaan lenen bij zijn vrienden, nadat hij had vernomen waar hij die dag moest gaan werken.

Hoe creatief ook gevonden, het maakt geen enkele indruk. De arbeidsovereenkomst wordt door de kantonrechter ontbonden. De rechter oordeelt dat van een werkgever niet kan worden gevergd dat hij eindeloos geduld toont met een werknemer die veelvuldig niet op tijd op het werk verschijnt. Daar komt bij dat in dit geval werkgever, zoals een goed werkgever betaamt, ook voldoende consideratie heeft getoond met de privéproblematiek van werknemer.

Ton Olde Monnikhof